

# ALL THAT REMAINS: BIJ DE DOOD VAN EEN REEKALF

Rob G. Bijlsma

Waar blijven zoogdieren die een natuurlijke dood sterven, althans niet gepredeerd worden? Zelfs mensen die vele jaren full time in het veld rondlopen, valt het op dat slechts af en toe een dood dier aangetroffen wordt. Eén van de oorzaken zou wel eens kunnen liggen in de manier waarop de 'natuurlijke opruimingsdienst' werkt.

In de vierkante kilometer (atlasblok 16-27-25) rond mijn woonplaats Bokkenleegte op Landgoed Berkenheuvel in West-Drenthe, een gemengd bos in handen van Vereniging Natuurmonumenten, vond ik tussen januari 1991 en juli 2001 de resten van 17 reeën. Hoewel in de aangrenzende gebieden reeën worden bejaagd, en de Berkenheuvelse reeën een aanzienlijk risico lopen daar te worden afgeschoten (een deel van hun foerageergebied ligt immers buiten de bescherming van Berkenheuvel), sterven veel

reeën in dit gebied toch een natuurlijke dood. Het komt echter niet vaak voor dat je daar getuige van kunt zijn.

## Gefiep

Op 20 juli 2001 klonk er om half zes in de ochtend een doordringend gefiep vanuit het beukenbos van de Bokkenleegte, het kenmerkende geluid van een kalf maar harder en meer gestresst. Omdat het geluid zich niet verplaatste en in volume zelfs nog toenam, ging ik poolshoogte nemen. Bij mijn komst vluchtte een ree weg bij een bewegingloos liggend kalf. Het beestje lag open en bloot op dor blad in een beu-

Net als dit bokje gaat elke ree ooit dood. Maar waarom worden er maar zo weinig dode reeën gevonden? Foto: Jasja Dekker





Binnen een week was het hele kalf opgenomen in de natuurlijke kringloop. Foto: Rob Bijlsma

kenbos zonder ondergroei; de dichtst-bijzijnde dekking was op minder dan tien meter aanwezig in de vorm van braamstruweel en opslag van Amerikaanse vogelkers, lijsterbes en zomereik. De poten waren gestrekt en kop en nek lagen plat op de grond (zie foto). Het kalf deed geen pogingen de kop op te tillen, laat staan te vluchten. Wel hield hij op met roepen. Ik schatte zijn leeftijd op zeven tot acht weken, indachtig de spaarzame vlekking op het achterlijf en de periode waarin reegeiten in 2001 voor het eerst met pasgeboren kalven rond mijn huis opdoken (23 mei-6 juni). Ik kon geen kwetsuren aan het beestje ontdekken, noch sporen van diarree (anus schoon) of vermagering. Toch was het kalf niet in staat op te staan; de enige bewegingen bestonden uit krabben met een achterpoot en het draaien van ogen en oren. Vliegen waren afwezig. In deze situatie was 's avonds geen verandering opgetreden; het jong lag stil op dezelfde plek en de geit stond op afstand te kijken.

#### Opruimdienst

In de vroege ochtend van 21 juli was de geit afwezig. Het jong leefde nog, zijn ogen waren open en de oren bewogen licht. Op zijn neusgaten zaten aasvliegen, maar eieren kon ik nog niet ontdekken. Zijn buik voelde koeler aan dan het geval was op 20 juli. Om 14.10 uur zat er nog maar weinig beweging in; het aantal vliegen begon sterk toe te nemen.

Om 16.15 uur hadden de aasvliegen veel eieren op de neusgaten van het nog levende jong afgezet; ook elders op het lichaam waren aasvliegen druk bezig geschikte eiafzetplekken te lokaliseren. Om 18.00 uur trof ik het jong dood aan. Op neus en ogen zaten dikke pakketten vliegeneieren.

Op 22-24 juli was een honderdtal aasvliegen (met goudglanzend abdomen) bezig eieren af te zetten op flank en onderbuik. De eipakketten kleefden als dikke gele klompen op de vacht. Ook zag ik diverse aaskevers *Necrophorus investigator* en enkele stinkende kortschildkevers *Staphylinus olens* op en naast het kadaver. De vacht was enigszins losgewoeld en onder het kadaver waren volop activiteiten gezien de gestage verzakking van het lijk. Hier was duidelijk een wedloop gaande tussen verschillende opruimers van aas. De stank had inmiddels kosmische proporties bereikt.

Op 26-27 juli was het reekalf nauwelijks meer als zodanig herkenbaar. Het was verworpen tot een krioelende massa maden, die met duizenden het kadaver bedekten waaruit alleen nog de poten staken. De vacht was losgepluist, het vel stak er hier en daar vochtig glanzend tussendoor. De madenmassa was zo dik dat ze pakketgewijs naar beneden rolden. In deze hectische massa renden meerdere kortschildkevers rond.



Ten slotte bleven er ter plaatse slechts enkele botten over. Foto: Rob Bijlsma

Op 28 juli resteerde van het reekalf alleen nog een skelet met enkele ingedroogde, keihard geworden en zwart verkleurde vachtresten. Het was half weggewerkt in de grond, een memento mori van de doodgravers. Op 5 augustus waren daarvan uitsluitend enkele ribben en pluus van de vacht overgebleven. Zonder kennis van de exacte locatie van deze sterfplek zou je makkelijk aan de restanten voorbij kunnen struinen zonder ze op te merken. Een paar weken later, vanaf 20 augustus, lagen de onderkaken (lengte kiezenrij 41,2 milimeter), een tiental ribben, delen van het loopbeen, rugwervels en beide schouderbladen open en bloot op de bosgrond (zie foto), verspreid over een oppervlak van 1.1 x 1.8 meter. Van de bovenschedel ontbrak ieder spoor.

### Bevindingen

Deze waarnemingen leverden enkele interessante bevindingen op. In de eerste plaats blijkt een toch vrij groot kadaver (6-7 kilo) binnen een week volledig te zijn gerecycled, mogelijk bespoedigd door temperaturen van 20-30 graden Celcius. In de tweede plaats waren uitsluitend insecten verantwoordelijk voor dit recycle-proces. Grotere aaseters als

vos, das en egel, alle voorkomend in het betreffende km-hok, werden niet bij het lijk aangetroffen. Dat had ik ook niet verwacht. Voor deze soorten was op dat moment meer dan voldoende levend voedsel aanwezig, zeker gezien de dit jaar hoge dichtheid van bosmuis en rosse woelmuis en het uitbundige insectenaanbod. In de derde plaats viel het niet mee de restanten van het reekalf een week na zijn dood terug te vinden. Een deel van het skelet was in de bodem verdwenen, en de rest was deels aan het zicht onttrokken door bladeren. Pas na enkele weken nam het aantal zichtbare botten toe, zij het verspreid over een groter oppervlak. Dat verklaart waarschijnlijk ook waarom het zo moeilijk is kadavers of restanten van dode dieren in het bos te vinden. Zelfs na tienduizenden uren veldwerk is het verbazingwekkend hoe weinig dode beesten ik in het veld heb aangetroffen, zeker als je weet wat voor een mortuarium het daarbuiten is. De opruimingsdienst is efficiënt georganiseerd, dat moge duidelijk zijn. Stof zijt gij, en tot stof zult gij weder-keren.



Rob G. Bijlsma.  
Doldersummerweg 1,  
7983 LD Wapse.